

Jaké angličtině se učíme

Zjednodušeně řečeno, učíme se angličtině, kterou použili autoři v učebnici, z níž studujeme. Nicméně bychom si měli uvědomit, že se u nás učí současné, většinou britské angličtině v její stylisticky neutrální, převážně mluvené podobě. Za současný jazyk považujeme jazyk přibližně posledních dvou či tří desetiletí. Nebylo by jistě vhodné použít pro výuku jazyk z doby druhé světové války, tím méně třeba jazyk Galsworthyho, Dickense či snad Shakespeara. Jakkoli jde o spisovatele proslulé, jejich angličtina je angličtina jejich doby. Pro ilustraci si můžeme připomenout dnešní problémy s češtinou našich klasických děl, např. pohádek Boženy Němcové („Oblečena v drahém rouchu, ozdobena zlatým věncem myrtovým, jež i s ručičkou co nejdražší památky chovala, jela Zuzanka na oddavky. Tu přistoupí na cestě k vozu chudý mrzák, prose o malý dárek.“ *Národní pohádky*) nebo knih Jana Ámose Komenského („Předně za nevyhnutelné toto soudě, aby rozum a jazyk vždycky vedlé sebe šli, a jak mnoho kdo věcí chápá, tak mnoho také vypovídati zvykal, soudil jsem za slušné, aby se všecka věcí veřejnost na jisté třídy rozdělila, aby tak věci samy napřed rozumu předestříny byly.“ *Brána jazyků otevřená*). I když oběma ukázkám zkušený čtenář rozumí, nemohly by sloužit jako texty pro výuku češtiny. Méně rozumíme textům ještě starším:

Zlý člověk musí to býti,
kterýž pro své dobré dá obci zlým užití.
Obec jest každého ohrada,
kdož ji tupí, minulať jej rada.

Pro porozumění tomuto úryvku z Dalimilovy kroniky přepsanému do dnešního pravopisu (přesná transliterace by byla ještě méně srozumitelná: ...ktoz gyu tupi, mynulat gyeý rada) musíme vědět, že obec = pospolitost, ohrada = záštita, rada = rozum. České ukázky svědčí o vývojových změnách naší mateřštiny. Obdobné změny zaznamenávaly a stále zaznamenávají i ostatní jazyky, a tudíž také angličtina.

Angličtina má své jméno od kmene Anglů, kteří spolu se Sasy a Juty přišli na hlavní britský ostrov v 5. století p. Kr. z území dnešního Německa a Dánska. Příslušníci těchto kmenů mluvili německými dialekty. V době, kdy se usadili na britské půdě, označujeme již jejich jazyk jako angličtinu, a to tzv. starou angličtinu. Staroanglická věta *Hwaet siehst thu?* se spíše podobá německé větě *Was siehst du?* než moderní anglické větě *What do you see?*, neboť stará angličtina patřila mezi jazyky západogermánské. Avšak po bitvě u Hastingsu r. 1066 obsadili Anglii francouzsky mluvící Normané, francouzština se stala na tři stě let úředním jazykem a anglicky mluvily pouze nižší vrstvy. (Památkou na toto údobí jsou francouzské nápisy v královském znaku *Dieu et mon droit* 'Bůh a mé právo' a na podvazkovém řádu *Honi soit qui mal y pense* 'Ať se stydí ten, kdo o tom špatně smýšlí'.) Když Geoffrey Chaucer (1340 - 1400) říká ve svých *Canterburských povídkách*, že je

redy to wenden on my pilgrimage
to Caunterbury with ful devout corage

(‘připraven jít na svou pouť do Canterbury s velmi oddaným srdcem’), pěkně ukazuje, jak silně byla angličtina, po dlouhé době opět plnicí funkci spisovného jazyka, ovlivněna francouzštinou. Slova *redy*, *wenden*, *ful* a pomocná slova *to*, *on*, *my*, *with* jsou původu germánského, *pilgrimage*, *devout*, *corage* románského. Všechna tato slova se zachovala až do dnešní doby, avšak *wenden* ztratilo koncovku *-en* a patří mezi zastaralá slova. *Ful* a *corage* mají dnes zcela jiný význam. Podobně i v Shakespearových hrách najdeme odlišnosti od dnešní angličtiny: jiná mluvnická pravidla - *Spakest thou of Juliet?*, jiný, dnes obvykle zastaralý význam slov - *hind* ‘pacholek’, *choler* ‘zlost’ a slova dnes již archaická - *I wot* ‘vím’.

Ukázky změn, k nimž došlo ve vývoji češtiny a angličtiny, můžeme doplnit tím, že se měnila (a stále mění) i výslovnost. Uvedené úryvky z Chaucera a Shakespeara se ve své době četly podstatně jinak, než se čtou dnes, protože mezitím došlo k velkým posunům ve výslovnosti. V době Chaucerově se psalo *time*, *space*, vyslovovalo [tímə, spásə] a tehdejší pravopis tuto výslovnost naznačoval. S rozvojem vzdělanosti ke konci středověku, zvláště pak s rozšířením písařských dílen, v nichž se opisovaly knihy, a později se zavedením knihtisku, se anglický pravopis ustálil a dodnes vlastně zachycuje výslovnost starou několik staletí.

Vraťme se k výkladu ze začátku této kapitoly, kde jsme za vzor pro výuku označili stylisticky neutrální současnou angličtinu. Neučíme se zbytečně slova zastaralá a neučíme se ani výrazy z nejnovějšího slangu, i když nás to někdy velmi láká. Slang je jazyková vrstva velmi proměnlivá, ve slovnících těžko zachytitelná a především pro cizince zcela nevhodná. K správnému užití slangového výrazu je třeba hlubokých a širokých znalostí jazykových. Slangové výrazy jsou na místě jen v urči-

tých situacích, tj. v podstatě mezi lidmi, kteří mají k sobě osobně blízko, mají společné znalosti a zájmy, příp. pracují ve stejné oblasti. Pro cizince to vše předpokládá dlouhý pobyt v příslušné zemi.

Výuka na státních školách u nás vychází z britské, přesněji řečeno z jihoanglické angličtiny. V posledních letech se ovšem ve světě rychle šíří výuka americké angličtiny. Na psaném textu není rozdíl tak patrný, avšak v mluvené řeči je zřejmý na každém slově. Vedle angličtiny britské a americké existují další spisovné varianty: kanadská, australská, novozélandská, jihoafrická, západoindická (zde všude je angličtina mateřským jazykem), dále angličtina indická a angličtina v některých dalších zemích, kde není jazykem mateřským, ale jazykem běžně užívaným v politickém životě, školství a vědě.

Známe rovněž *Pidgin English*, která se vytvořila na základě angličtiny v mnoha přístavech a pobřežních oblastech západní Afriky a Dálného východu. Její nejrozvinutější variantou - *Neo-Melanesian* - se mluví na Nové Guineji. Vychází v ní denní tisk (*Nu Gini Tok Tok*), odborná literatura, byla do ní přeložena i bible. *Neo-Melanesian* a *Pidgin English* nepočítáme mezi varianty angličtiny, jde o samostatné jazyky.